

Типові порушення законодавства про захист персональних актів та рекомендації щодо їх усунення

1. Щодо правових підстав обробки персональних даних.

Суть порушення: Відібрання згоди суб'єкта персональних даних на обробку персональних даних державними органами за наявності інших підстав обробки визначених законом.

Загальні засади та принципи обробки персональних даних встановлені Законом України «Про захист персональних даних» (далі – Закон). Лише обробка, що відповідає його положенням, розглядатиметься як така, що відповідає принципу законності.

Вичерпний перелік підстав для обробки персональних даних передбачено статтею 11 Закону.

Згода суб'єкта персональних даних є лише однією з шести підстав для обробки персональних даних, передбачених статтею 11 Закону. За наявності підстав, визначених пунктами 2-6 частини першої статті 11 Закону, обробка персональних даних здійснюється без згоди суб'єкта персональних даних.

Однією з таких підстав є «дозвіл на обробку персональних даних, наданий володільцю персональних даних відповідно до закону виключно для здійснення його повноважень» (пункт 2 частини першої статті 11 Закону). Саме вказане положення має застосовуватись державними органами та передбачає, що державний орган може обробляти персональні дані, які необхідні для виконання наданих йому законом повноважень.

Зазначене кореспондується з підпунктом 2.7. пункту 2 Типового порядку обробки персональних даних, затвердженого наказом Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 08.01.2014 № 1/02-14 «Про затвердження документів у сфері захисту персональних даних», обробка персональних даних здійснюється володільцем персональних даних лише за згодою суб'єкта персональних даних, за винятком тих випадків, коли така згода не вимагається Законом.

З огляду на викладене, право державних органів та установ на обробку персональних даних визначається законом і є достатньою підставою для обробки персональних, а тому не залежить від надання чи ненадання згоди суб'єкта персональних даних.

Відповідно до статті 2 Закону, згода суб'єкта персональних даних – добровільне волевиявлення фізичної особи (за умови її поінформованості) щодо надання дозволу на обробку її персональних даних відповідно до сформульованої мети їх обробки, висловлене у письмовій формі або у формі, що дає змогу зробити висновок про надання згоди.

Наведене визначення містить дві суттєві ознаки згоди на обробку персональних даних:

добровільність (означає відсутність прямого або опосередкованого примусу при її наданні);

поінформованість (означає, що перед наданням згоди суб'єкт повинен отримати достовірну інформацію про те, ким, з якою метою будуть оброблятися його персональні дані, кому будуть передаватися, які саме дані, а також про права, визначені Законом).

Суб'єкт персональних даних також має право відмовитись від надання згоди на обробку персональних даних, відкликати згоду на обробку персональних даних, яка була надана такою особою раніше, вносити застереження стосовно обмеження права на обробку своїх персональних даних під час надання згоди, пред'являти вмотивовану вимогу щодо зміни або знищення своїх персональних даних будь-яким володільцем та розпорядником персональних даних, якщо ці дані обробляються незаконно чи є недостовірними, заперечувати проти обробки своїх персональних даних.

У разі якщо державні органи відбирають згоду на обробку персональних даних у зв'язку із виконанням своїх повноважень, створюються умови, за яких від надання особою згоди на обробку її персональних даних залежить реалізація її прав (наприклад, отримання адміністративної послуги). За таких умов згода не може розглядатися як добровільна.

Державні органи вимагаючи згоду на обробку персональних даних фактично позбавляють особу зазначених вище прав.

Якщо законом покладено обов'язок на певний орган державної влади обробляти персональні дані, наприклад для оформлення паспорту або стягнення податків, накладення штрафів, здійснення просвітницької діяльності тощо, то ані заперечення особи, ані відмова, ані застереження не можуть бути виконані. А отже, додаткове надання згоди не відповідає її основній умові – добровільності, оскільки у зазначених випадках особа не може відмовитись від надання згоди, відкликати її чи заперечити проти обробки персональних даних.

З урахуванням наведеного, при розробці проектів нормативно-правових актів згода суб'єкта персональних даних на обробку таких даних державними органами не може визначатися як підстава обробки персональних даних. Така обробка повинна здійснюватися на інших підставах визначених Законом.

2. Щодо визначення переліку персональних даних, обробка яких передбачена нормативно-правовим актом.

Суть порушення: Відсутність в проектах нормативно-правових актів переліку персональних даних, обробка якого визначається конкретним актом.

Відповідно до частини третьої статті 6 Закону склад та зміст персональних даних мають бути відповідними, адекватними та ненадмірними стосовно визначеної мети їх обробки.

Також використання в нормативно-правових актах, якими визначаються склад персональних даних, що підлягають обробці, таких узагальнених формулювань як «тощо», «інші», «додаткова інформація» створює ситуацію правової невизначеності.

Слід наголосити, що така правова невизначеність суперечить положенням Конституції України, Закону України «Про захист персональних даних»

та практиці Європейського суду з прав людини і може спричинити порушення права особи на приватність.

Європейський суд з прав людини у своїх рішеннях визнає втручання в приватне життя законним, якщо воно передбачено у положеннях національного законодавства, що має ознаку «якісного закону». Тобто, закони повинні бути «доступними для зацікавлених осіб і передбачуваними щодо наслідків їх дії». Норма є «передбачуваною», якщо вона сформульована з достатньою чіткістю, що дає змогу кожному, хто потребує, вивіряти свою поведінку.

Конституційний Суд України у своєму рішенні від 05 червня 2019 року № 3-р(І)/2019 наголосив, що юридична визначеність дає можливість учасникам суспільних відносин завбачати наслідки своїх дій і бути впевненими у своїх легітимних очікуваннях (*legitimate expectations*), зокрема у тому, що набуте ними на підставі чинного законодавства право буде реалізоване. Юридичною визначеністю обумовлюється втілення легітимних очікувань, тобто досягнення бажаного результату шляхом вчинення правомірних дій з огляду на заздалегідь передбачені ймовірні наслідки.

Таким чином, при розробці проєктів нормативно-правових актів слід визначати точний перелік персональних даних та уникати узагальнених понять шляхом зазначення індивідуальних або родових ознак кожного різновиду персональних даних.

3. Щодо визначення мети обробки персональних даних в проєктах нормативно-правових актів.

Суть порушення: Відсутність або нечітке визначення мети обробки персональних даних в проєктах нормативно-правових актів, якими передбачено обробку таких даних, що суперечить положенням статті 6 Закону.

Відповідно до статті 6 Закону мета обробки персональних даних має бути сформульована в законах, інших нормативно-правових актах і відповідати законодавству про захист персональних даних. Склад та зміст персональних даних мають бути відповідними, адекватними та ненадмірними стосовно визначеної мети їх обробки.

Крім того, розповсюдженою є ситуація коли розробниками проєктів нормативно-правових актів в якості мети обробки персональних даних вказується «необхідність ведення обліку», «систематизація інформації», «забезпечення накопичення, зберігання та використання інформації» тощо. Однак, згідно приписів Закону, накопичення, зберігання та використання є різновидами обробки персональних даних і, відповідно, не можуть бути метою такої обробки. В іншому випадку, створюється ситуація за якої облік ведеться заради обліку без чітко окресленої кінцевої мети.

Варто зауважити, що метою обробки не може бути сам факт обробки персональних даних. При формулюванні мети обробки необхідно чітко зазначати для чого саме здійснюється накопичення, зберігання та використання персональних даних, адже від цього прямо залежить склад та зміст

персональних даних, тим самим, усувається ситуація правової невизначеності і мінімізуються ризики невиправданого втручання у право особи на приватність, закріплене статтею 32 Конституції України та статтею 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Таким чином, в проектах нормативно-правових актів, якими передбачено обробку персональних даних, мета обробки таких даних повинна визначатись чітко та однозначно.

4. Щодо принципів обробки персональних даних.

Суть порушення: Порушення принципів відповідності, адекватності та ненадмірності обробки персональних даних, передбачених статтею 6 Закону.

Як зазначалось вище, згідно частини третьої статті 6 Закону склад та зміст персональних даних мають бути відповідними, адекватними та ненадмірними стосовно визначеної мети їх обробки.

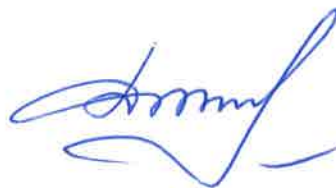
Досить часто в проектах нормативно-правових актів визначається склад персональних даних, який є надмірним відносно визначеної мети такої обробки.

Тобто досягнення мети обробки можливо і без обробки частини персональних даних, які передбачено відповідним проектом.

Зазначене порушує принципи відповідності, адекватності та ненадмірності обробки таких даних та створює реальну загрозу втручання у право особи на приватність.

Задля уникнення подібних ситуацій, склад персональних даних, обробка яких передбачена нормативно-правовим актом, має бути мінімально необхідним для досягнення окресленої мети такої обробки.

Уповноважений

Л. Денісова